

El polèmic fum del 'triangle del taulell'

La vertiginosa expansió de la indústria ceràmica els darrers anys ha produït al "triangle del taulell" de la Plana de Castelló un efecte paral·lel, el d'una evident contaminació visual acompanyada, segons alguns col·lectius, d'una proliferació de substàncies tòxiques que afecten la salut dels veïns. En el punt de mira, les empreses d'alguns sectors auxiliars del taulell que ja comencen a veure's obligades a instal·lar mecanismes de neteja.

L'any 1997, un grup de dones de l'Alcora (Alcalatén) que es trobava sovint a la consulta mèdica on duïen els seus fills pels problemes respiratoris van començar a sospitar que hi havia alguna cosa estranya. Van reunir-se amb la intuïció que la causa de la proliferació de símptomes de malalties pulmonars dels xiquets podia ser la contaminació atmosfèrica produïda per la multitud de fàbriques de la indústria taulellera que envolten aquesta ciutat de 9.200 habitants. L'Alcora, de fet, és un dels vèrtexs del triangle taulell, una zona delimitada pels altres dos cantons per Vila-real i Onda que concentra bona part dels centenars de fàbriques ceràmiques que envolten Castelló, una àrea amb una evident contaminació visual provocada pels fumerals de quasi totes les factories relacionades amb aquesta indústria, i, possiblement, amb alguna cosa més.

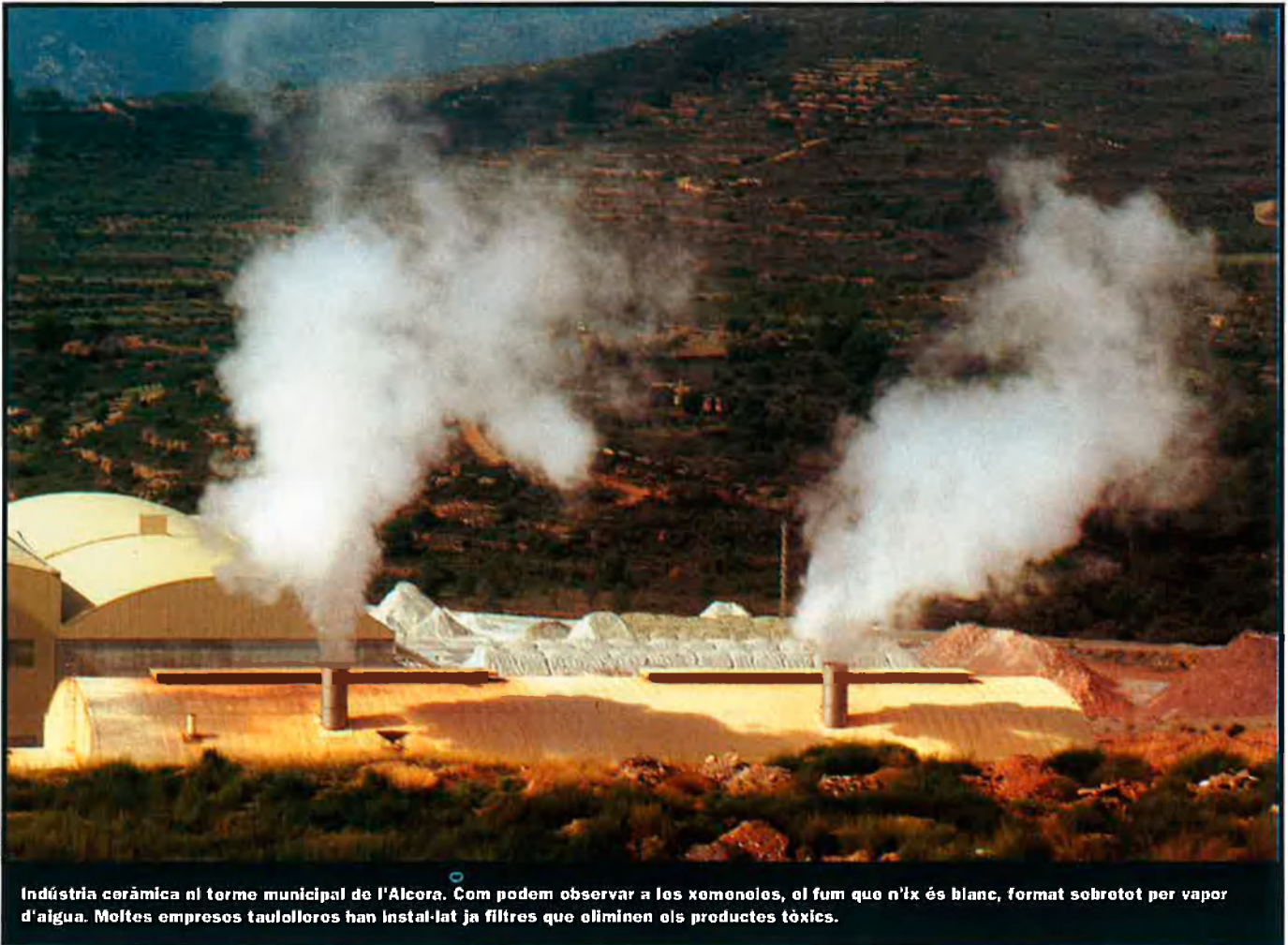
Des d'aquestes primerenques reunions de mares, va nàixer un moviment que desembocà a finals de l'any passat en la "Plataforma ciutadana no a la contaminació", una entitat que aplega diversos col·lectius i que el passat mes de febrer organitzava una manifestació pels carrers de la ciutat en la qual es van aplegar unes 2.000 persones. La mobilització popular s'ha estès progressivament per la resta dels pobles i ciutats del triangle taulell. A hores d'ara, ja hi ha col·lectius locals de la plataforma a Ribesalbes, Vila-real, Onda i Betxí, a més de l'Alcora, i està en procés de constitució a Vilavella i a Vila-famés.

Una de les queixes centrals de la plataforma, des del primer moment, ha estat la denúncia que la contaminació produïda per algunes de les fàbriques taulelleres afecta la salut dels ciutadans. Amb l'estudi de les taxes de mortalitat entre 1992 i

1998 oferides per la mateixa Conselleria de Sanitat, la plataforma conclou que "totes aquestes dades confirmarien la relació de la contaminació atmosfèrica existent a l'àrea 2 [que coincideix amb el triangle ceràmic] i en altres àrees industrials de Castelló amb el major increment de morts per bronquitis, enfisemes i altres malalties pulmonars obstructives cròniques, així com amb el també major increment de morts per càncer de pulmó, tràquea i bronquis".

Per demostrar l'existència d'aquesta contaminació atmosfèrica, la plataforma es basa en diversos estudis. D'una banda, les mateixes dades oficials oferides per la Conselleria de Medi Ambient. Al mesurador de pols grossa (que és la que se sedimenta) instal·lat per aquesta administració al polígon industrial de les Foies Ferrades de l'Alcora es va superar el límit legal (300 mil·ligrams per metre quadrat el dia) tots els dies entre els anys 1999 i 2001. Alguns dies, es van arribar a arrebregar 3.000 mil·ligrams, deu vegades més de la pols permesa. Al que la Conselleria té al centre de la ciutat, el 57% dels dies des del 1999 fins al 2001 es va superar també el límit màxim que estableix la llei. Als mesuradors d'Onda i de Vila-real (Plana Baixa), per la seua banda, també es van superar àmpliament els límits legals.

La plataforma, però, va més enllà. Asserquen que els problemes més importants són uns altres dos: les partícules de pols fina, que són les que es mantenen en suspensió a l'aire, es respiren i arriben als pulmons, i algunes substàncies perilloses que hi ha incorporades a aquestes partícules, com ara l'arsènic. Un estudi elaborat pel Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) analitza que a l'aire de l'Alcora hi ha unes quantitats anormalment elevades d'elements perillosos

Indústria ceràmica al terme municipal de l'Alcora. Com podem observar a les xemeneies, el fum que n'ix és blanc, format sobretot per vapor d'aigua. Moltes empreses taulolloroses han instal·lat ja filtres que eliminen els productes tòxics.

com l'arsènic, el cinc o el plom. Aquests nivells són legals segons la normativa vigent, del 1975, però ho deixaran de ser el 2005, quan entre en vigor la directriu europea aprovada el 1999. Toni Albert, portaveu i coordinador de la Plataforma, assenyala que "la presència d'aquests elements, per descomptat, no és tranquil·litzant, estiguen o no legislat i superen o no els límits". "Està demostrat que l'arsènic és cancerigen, i segons l'estudi del CSIC ha arribat a estar a l'Alcora 25 vegades per damunt del que és habitual", diu.

La reivindicació històrica dels col·lectius mobilitzats ha estat l'elaboració d'un estudi epidemiològic que detalle amb exactitud quina pot ser la relació entre la contaminació atmosfèrica de l'àrea de salut 2 i les malalties patides pels seus veïns. Ja l'any 1997, les mares de l'Alcora que es van organitzar per fer front als problemes respiratoris dels seus fills

van sol·licitar a l'Ajuntament un estudi epidemiològic que responguera als seus interrogants, una petició que s'ha repetit des d'aquell any, i que, finalment, ha obtingut la resposta de la Conselleria de Salut, que ha informat que ja ha començat a elaborar un estudi epidemiològic que estarà enllestit a finals del 2003. Amb aquest treball, la Conselleria assegura que determinarà com pot afectar la salut la contaminació generada per la indústria ceràmica.

Encara sense resultats oficials, la Plataforma considera que és evident que hi ha una relació entre la contaminació i algunes malalties. Tant el PP com la patronal del sector ceràmic, Ascer, han intentat en reiterades ocasions minimitzar la connexió que hi puga haver.

Malgrat que les autoritats no han volgut reconèixer explícitament la possible connexió, sí que han emprès algunes accions per començar a reconduir la situació ac-

tual. El primer consistori que va prendre mesures va ser el d'Onda, governat pels socialistes, que va firmar un protocol amb la patronal Ascer perquè instara les seues empreses associades a prendre mesures per reduir les seues emissions. Posteriorment, alguns ajuntaments més han signat acords semblants que la Plataforma, tanmateix, considera encara insuficients.

Aquesta entitat demana, entre d'altres reivindicacions, que s'instal·len filtres per controlar les emissions atmosfèriques en totes les empreses, i que siguin supervisats estrictament per la Conselleria de Medi Ambient. A més, reclama que no es deixen instal·lar més factories a menys de dos quilòmetres de les poblacions i que es compleisca ja la normativa europea sobre emissions atmosfèriques que entra en vigor l'any 2005.

El problema més gros que hi ha a hores d'ara, asseguren, està en dues classes

A l'esquerra, nucli urbà de l'Alcora, moltes vegades cobert per una espècie de boira causada per les indústries taulelleres. A la dreta, imatge del fum de les xemeneies d'una esmaltera (les de l'esquerra, petites, al fons), les que més productes tòxics emeten.

“Només hi ha dues esmalteres amb filtre”, diu Antoni Albert, portaveu de la plataforma anticontaminació

d'empreses auxiliars del sector tauleller: les atomitzadores i les esmalteres. Les factories atomitzadores són les que preparen l'argila perquè les empreses taulelleres la puguin treballar i les esmalteres són les que elaboren els productes químics que utilitzaran per recobrir els taulells. La plataforma assegura que la major part de les empreses atomitzadores, agrupades dins de la patronal del sector, Ascer, ja han instal·lat els filtres que fan que quasi desapareguen els productes llançats a l'atmosfera. La major part d'aquestes empreses són propietat de les mateixes companyies taulelleres. “L'única empresa atomitzadora que no té filtre és possiblement una que hi ha instal·lada a Vila-real”, assegura Toni Albert.

El conflicte, insisteix, està ara en la majoria de les empreses esmalteres, que són les que llancen a l'atmosfera el gros dels productes tòxics. “A l'Alcora, hi ha tres esmalteres, i cap d'aquestes no té filtres, tot i que emeten un elevat índex d'arsènic, i això demostra que són les més perilloses”, opina. Totes aquestes empreses

esmalteres s'agrupen en una patronal diferent, l'Associació Nacional de Frites, Esmalts i Colors Ceràmics (ANFECC), que no ha arribat a acords semblants als d'Ascer per reduir les emissions a l'atmosfera. “Hi ha disset empreses denunciades per no tenir filtre”, informa Albert.

“La principal esmaltera de l'Alcora, Torrecid, és propietat d'un oncle del ministre de Justícia, José María Michavila, i a la resta de la comarca, les esmalteres són sobretot propietat d'empreses multinacionals, com ara Johnson Matthey o Ferro Enamel, que estan comprant la majoria de les esmalteres menudes. A aquestes multinacionals, sense cap contacte amb la zona, no els importa gens el que puga passar”, diu Albert, qui relata que Johnson Matthey acaba de construir una esmaltera a la Pobla Tornesa (un altre focus on també han començat a proliferar les indústries ceràmiques) sense filtre. També a prop d'aquesta, a Cabanes (Plana Alta), l'empresa Salquisa ha acabat de construir una altra esmaltera que tampoc no té els filtres instal·lats. “Només dues

empreses esmalteres tenen filtre”, conclou Albert.

Aquest, però, no és l'únic problema que preocupa la plataforma, que denuncia el presumpte frau en el mesurament de les emissions contaminants tant en el cas de les esmalteres com en el de les atomitzadores. “Hi ha una llei d'emissió que s'incompleix sistemàticament. Mesuren quan no estan en producció quan la llei diu que s'ha de mesurar en condicions normals d'emissió. Hi ha un presumpte frau en l'autocontrol que fan les empreses mitjançant els organismes de control autoritzats”, indica Albert. També denuncia que no hi ha un control adequat sobre les empreses que ja tenen instal·lats els filtres. “A l'Alcora, hi ha empreses que de nit desconnecten els filtres. Demanem –diu– mesuradors de pressió contínua com els que hi ha a Itàlia per comprovar que no es desconnecten els filtres”. Aquest país, el principal competidor del taulell castellonenc, és posat com a exemple per quasi tots per les mesures de protecció ambiental que fa temps ja que va començar a aplicar.

“El principal problema –conclou Albert– ha estat el creixement brutal de la indústria ceràmica els darrers anys sense control. Així, s'ha saturat l'ambient.”

Miquel Calvet